

TARTU ÜLIKOOL
Pärnu kolledž
Sotsiaaltöö korralduse osakond

Anete Pallon

**KOGUKONNA KAASAMINE OLULISTESSE
KOGUKONDA PUUDUTAVATESSE OTSUSTESSE NÕO
VALLA NÄITEL**

Lõputöö

Juhendaja: Liina Käär, MA

Pärnu 2024

Soovitan suunata kaitsmisele

(allkirjastatud digitaalselt)

Liina Käär

Kaitsmisele lubatud

TÜ Pärnu kolledži programmijuht

(allkirjastatud digitaalselt)

Monika Kumm

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

(allkirjastatud digitaalselt)

Anete Pallon

SISUKORD

Sissejuhatus	4
1. Teoreetiline ülevaade kogukonna tähendusest ning elanike kaasamisest olulistesse küsimustesse.....	6
1.1. Ülevaade kogukonna kontseptsioonist ning tähendusest ühiskonnas	6
1.2. Kogukonna kaasamine, võimalused, vajalikkus ja peamised kitsaskohad.....	8
1.3. Kogukonna kaasamise praktikad kohalikes omavalitsustes	12
2. Uuring kogukonna kaasatusest Nõo vallas.....	15
2.1. Ülevaade Nõo vallast ja kogukondlikust tegevusest	15
2.2. Uuringu meetodika ning valimi moodustamine	16
2.3. Uuringu tulemuste analüüs	19
2.3.1. Kogukonna kaasamine Nõo vallas	19
2.3.2. Kaasamise kitsaskohad Nõo vallas	23
2.4. Arutelu ja järeldused elanike paremaks kaasamiseks Nõo vallas	25
Kokkuvõte	28
Viidatud allikad.....	30
Lisad.....	35
Lisa 1. Ankeet kogukonnale.....	35
Lisa 2. Intervjuu kava.....	40
Summary	42

SISSEJUHATUS

Kogukonna mõiste on üldine ning muutuvamas maailmas on seda mõistet järjest keerulisem ühtselt sõnastada. Fisher (2017, lk 227) on määratlenud kogukonda, kui gruppi inimesi, kes elavad ühes piirkonnas ja kellel on samasugused huvid ning väärtused. Crow (2018, lk 1) on kirjeldanud kogukonda, kui ühiste huvidega inimeste rühma, näiteks ametialaste kogukondade liikmed (kaevurid, kalurid, raudteelased ja arhitektid on mõned sel viisil uuritud ametialased rühmad). On selge, et sellised kogukonnad, mis on üles ehitatud ühiste huvide ümber, on üsna heterogeensed, kus mõned liikmed on aktiivsemad ja mõjukamad kui teised. Antud töös on lähtutud Lisa Fisheri (2017) definitsioonist.

Kogukonna kaasamine on protsess, mille käigus osalevad üksikisikud otsuste tegemisel neid mõjutavates institutsioonides, programmides ja keskkonnas (Talo, 2017, lk 572–573). Kogukondade kaasamisel on palju positiivseid mõjusid. Inimeste osalemine võimaldab neil määrata projekti eesmärgid ja strateegiaid ning osaleda selle elluviimises, mis omakorda võimaldab ressursse tõhusamalt kasutada. Samuti võib kohalike elanike aktiivne osalemine murda sõltuvuse mentaliteedi ning suurendada kogukonna teadlikkust, enesekindlust ja kontrolli arenguprotsessi üle. Inimeste osalemine on hea viis kuidas tagada, et kasu jõuab sihtrühmadeni. (Kuruvilla & Sathyamurthy 2015, lk 17) Kogukonnas osalemine on tegevusse panustamine või sellest osa võtmine. Osalemine võib olla nii passiivne ehk kasutatakse kogukonna pakutavaid teenuseid kui ka aktiivne, kus panustatakse ka ise kogukonda. (Wilken *et al.*, 2015, lk 9)

Kuruvilla ja Sathyamurthy (2015, lk 17–18) on enda uuringus toonud välja kogukonna kaasamise kitsaskohad. Kui kaasata kogukond, siis peab otsuse protsess kulgema omasoodu ja selle tulemusena ei pruugi otsus minna oodatud teed. Kogukonna osalemine võib tekitada palju ootusi, mis ei pruugi lõpuks realiseeruda. Samuti on leitud, et kogukonna kaasamisel võib puududa tagasiside, on ressursside vähesus, tekib praktika vastasseis ning loodud eesmärgid on lühiajalised. Stewart ja Lithgow (2015, lk 18–19) on oma artiklis toonud välja, et Austraalia pealinnas ei kaasanud kohalik omavalitsus

kogukonda otsustesse, vaid eeldati kogukonna heakskiitu nende loodud projektidele. Valitsusel puudusid teadmised, mis on tegelikult kogukonna kaasamine ja seda kasutati kui lihtsalt märget, et projektides on kogukonda kaasatud.

Lähtudes eelnevast on lõputöö uurimisprobleemiks kogukondade vähene kaasatus neid puudutavatesse otsustesse.

Antud töö eesmärk on välja selgitada kogukondade kaasamise võimalused Nõo vallas ning uuringu tulemustele toetudes teha ettepanekuid Nõo vallale kaasamise tõhustamiseks.

Töö eesmärgist lähtudes on autor sõnastanud kaks uurimisküsimust:

1. Kuidas kaasatakse kohalikus omavalitsuses kogukonda neile olulistesse temadesse?
2. Mis on peamised kitsaskohad kogukonna kaasamisel neid puudutavatesse otsustesse?

Lõputöö koosneb kahest peatükist, mis omakorda jaotuvad alapeatükkideks. Esimeses peatükis tutvustab autor, mis on kogukond ning selle kaasamine. Samuti on välja toodud, millised kitsaskohad võivad kogukondade kaasamisel tekkida ning viimases alapeatükis ka sellest, kuidas kohalik omavalitsus saab kaasata tehtavatesse otsustesse piirkonna elanikke. Teises peatükis toob autor välja uuringu meetodid, uuritava valla tausta ning uuringu tulemused, järeldused ja ettepanekud Nõo vallale.

1. TEOREETILINE ÜLEVAADE KOGUKONNA TÄHENDUSEST NING ELANIKE KAASAMISEST OLULISTESSE KÜSIMUSTESSE

1.1. Ülevaade kogukonna kontseptsioonist ning tähendusest ühiskonnas

Kogukonnaks peetakse teatud geograafilises piirkonnas või teatud sotsiaalsete sidemete alusel koondunud inimeste rühmasid. Need võivad hõlmata huvide või erialade põhiseid ühendusi. (Siseministeerium, 2023, lk 8) Inimesed võivad korraga kuuluda mitmesse kogukonda ning need võivad olla seotud nii elukoha, perekonna, töökoha ja sõpruskonnaga (Fortunato & Hric, 2016, lk 5). Kogukond pakub inimestele võimalust kuuluda gruppi ning saada vastastikust abi üksteiselt. Kuulumise üheks osaks on antud kogukonda panustamine nii nagu igal inimesel on võimalik. Selleks, et kogukonda kuuluda, ei pea olema sinna sündinud, vaid sellega võib lihtsalt ühel eluperioodil liituda. (Block, 2018, lk 3) Xie jt (2013, lk 2) toovad enda uuringus välja, et sotsiaalses võrgustikus olevad inimesed on sageli osa mitmest erinevast kogukonnast. Lisaks võib võrgusuhtlusvõrgustikes osalevate kogukondade arv, milles üksikisik osaleb, olla sisuliselt piiramatult, kuna inimene võib samaaegselt suhelda nii paljude rühmadega, kui ta soovib. Cobigo jt (2016, lk 182) uuring pakub järgmist kogukonna määratlust: „kogukond on rühm inimesi, kes suhtlevad ja toetavad üksteist ning keda piiravad ühised kogemused ja omadused, kuuluvustunne ja sageli nende füüsiline lähedus.“ Teadlased saavad seda määratlust kasutada kaasavate kogukondade loomisele suunatud tavade ja poliitikate hindamiseks. Seda tehes on oluline lähtuda mitte ainult objektiivsetest objektidest, vaid ka subjektiivsest kuuluvusest ja vastastikusest kogemusest suhetes teistega. Narusson (2017, lk 25) toob välja Järna piirkonnas Rootsis asuva Charlottendali kogukonna, mis keskendub jätkusuutlikule eluviisile ning pakub noortele kursusi, et

arendada nende võimeid ja panustada kogukonna paremaks muutmisse. Kogukonna tegevused toetavad igapäevaoskuste omandamist, mis edendavad tervislikke suhteid ja jätkusuutlikku käitumist.

Oluline on tunnustada kogukondi, julgustades neid osalema otsustusprotsessides ja kujundama oma elukeskkonda (Siseministeerium, 2023, lk 8). Institutsioonid, nagu koolid, huviharidusasutused, spordimeeskonnad ja ettevõtted, tegutsevad kui „ankrud“ sotsiaalsetes kogukondades, toetades sotsiaalse kapitali ja võrgustike loomist, nende säilitamist ning aidates kaasa kollektiivse kogukondliku identiteedi kujunemisele (Narusson & Uibo, 2019, lk 9). Kuuluvustunne on oluline, sest see paneb inimesi end turvaliselt tundma ning see viib omakorda edasi selleni, et inimene soovib panustada turvatunnet pakkuvasse keskkonda. Iga panus ei pea viima mingi tuluni, vaid vahest lihtsalt hea tundeni. Kuuluvustunne ja turvalisus on kaks põhikomponenti, mis aitavad luua, tugevdada ja taastada kogukonda. (Block, 2018, lk 3) Üha rohkem tähelepanu pööratakse kogukondade omavahelisele suhtlusele ja erinevate osapoolte koostööle. Paljud algatused ja tegevused tekivad ning leiavad aset just kogukondades, sõprus- ja naabruskondades. Kogukondadel on oluline roll inimeste vahelistes suhetes, aruteludes ning ühistegevuses, aidates kaasa tervist soodustava elukeskkonna loomisele. Selline tegutsemine tugevdab üldist elukvaliteeti, sotsiaalset sidusust ja kogukondade omavahelist sidusust. Kogukondade edendamisel on oluliseks lisaväärtuseks hea elukeskkonna loomine. (Siseministeerium, 2023, lk 8)

Kogukonna loomisel on tähtis märgata suurt jõudu väikestes asjades ehk mõista, kui oluline on olla koos teiste inimestega ja teha koos nendega suuri asju. Tuleb märgata milliseid suhteid luuakse ja otsuseid tehakse just kokku saades. Iga otsus ja olukord peaks lõpuks jõudma välja küsimuseni kuidas meil läheb kogukonnana ja kokku saades. (Block, 2018, lk 10)

Lähiaastatel tuleb kogukondadel ressursside piiratuse tõttu võtta rohkem vastutust ja vabatahtlik töö muutub järjest tähtsamaks. See tähendab, et sotsiaaltöötajad peaksid rohkem keskenduma kohalike inimeste toetamisele ja aitama arendada vastastikuse abi vorme rohujuure tasandil. See nõuab muutust nii kogukondade kui ka spetsialistide mõtlemises ja käitumises. (Wilken *et al.*, 2015, lk 12) Eestis elavatele uussisserändajatele ja ka eestlastele on pidevaks väljakutseks suhete loomine kohalike elanike ja

kogukonnaga. Samuti on märgata väljakutseid suhtlemisel huvipõhiste kogukondadega ning piiratud suhteid nende erialavõrgustikega Eestis. (Narusson & Uiibo, 2019, lk 3) Kohalikud omavalitsused võiksid pakkuda kogukondlikku tuge teenuste kaudu, mitteformaalse toe vormis võivad seda teha naabruskonna "sädeinimesed", külaliikumised ja ka kirikukogudused. (Tiidenberg *et al.*, 2023, lk 253). 2015. aastal toimunud uuringus toodi välja ka vajadus suurema sotsiaalse ühtekuuluvuse järele kogukondades, tõhusama toetuse ja nõustamise järele erivajadustega inimestele, nende peredele ja võrgustikele ning parema koordineerimise järele teenuse kasutajate, spetsialistide, vabatahtlike, poliitikakujundajate, otsustajate ja arendajate vahel (Wilken *et al.*, 2015, lk 12). Euroopas on inimeste eluga rahulolu ajavahemikus 2008–2018 üldiselt suurenenud. Eestis on see kasv olnud isegi kiirem võrreldes teiste riikidega (Ainsaar & Konstabel, 2023, lk 38).

Kogukonnad, olgu geograafilised või sotsiaalsed, on olulised inimeste ühendamisel, koostöö soodustamisel ja ühistegevuse edendamisel. Nende toetamine ja tugevdamine on võtmeks parema elukeskkonna loomisel ning vastastikuse abi ja sotsiaalse ühtekuuluvuse edendamisel, eriti oluline on see ressursside piiratuse tingimustes. Selleks, et kogukonnad oleksid tugevad ja elujõulised, on vaja pidevat tähelepanu, toetust ning koostööd erinevate osapoolte vahel.

1.2. Kogukonna kaasamine, võimalused, vajalikkus ja peamised kitsaskohad

Kogukonna kaasamine on strateegiline protsess, kus kohalikud elanikud on otseselt kaasatud otsuste tegemisse ja nende elluviimisse. Eesmärgiks on tugevdada kohalikke võimeid, kogukonna struktuure ja kohalikku omandit ning parandada läbipaistvust, vastutustundlikkust ja ressursside optimaalset jaotamist erinevates oludes. Rahu loomise ja rahu tagamise kontekstis toimub kogukonna kaasamine tavaliselt koostöös mitmete kohalike tsiviilühiskonna osalejatega, kes tegelevad rahu loomisega, ning nende vahendajate abil. (United Nations Peacebuilding, 2020, lk 1) Kaasamine on inimeste ja kogukondade aktiivne ja vabatahtlik osalemine, et muuta problemaatilisi olukordi oma kogukonnas ning mõjutada poliitikat ja programme, mis mõjutavad nende ja teiste elukvaliteeti (Talo, 2017, lk 572–573).

Kogukonna kaasamine on viie üldeesmärgi ristumiskoht: avalike süsteemide tugevdamine, vastutus elanikkonna ees, sotsiaalne vastutus, sotsiaalsed- ning käitumisnormid ja kogukonnasüsteemide tugevdamine. Kogukonna hääle kuulamine mängib olulist rolli neid puudutavates otsustes. (Bedson & Abramowitz, 2020, lk 2).

Kui kaasamist ei rakendata, võib inimene kaotada kontakti mitte ainult teiste inimestega, vaid ka oma emotsioonide, kavatsuste ja eneseteadvusega ning tema enese võime suhetega toimetulekuks väheneb. Seotust võib mõista kui edukat vastastikust suhtlust inimeste vahel. Tugitöötajatel peaks olema soov julgustada inimesi arendama suhteid kogukonna liikmetega ning arendama välja oskusi tõhusaks suhtlemiseks, näiteks oskust väljendada oma mõtteid ja tundeid viisil, mis kaasab teisi ja aitab neid mõista. (Narusson & Wilken, 2018, lk 76–77) Eesti elanike kodanikuaktiivsuse peamine probleem seisneb noorte ja vanemaaliste potentsiaali alakasutamises ühiskondlikus elus. Näiteks osaleb Eesti noori vabatahtlikus tegevuses veidi vähem kui Euroopa Liidu keskmine ning vanemaaliste kaasatus vabatahtlikku tegevusse on üks madalamaid Euroopa Liidus. (Siseministerium, 2023, lk 8)

Kaasamisel on kokku kolm faasi. Igal faasil on oluline roll ja neid kasutatakse, et kogeda edukat kaasamist:

- Avamise faasi võtmesõnadeks on saabumine, häälestamine, huvi äratamine, hea keskkonna teke ja suhete kujundamine. Olemas on konkreetne siht, mis annab kollektiivse suuna. Selles etapis on tähtis esitada suunavaid küsimusi, et teha kindlaks probleemi olemus ning tekib ühine mõistmine kaasamise vajadusest. Kui avamisfaasist liigutakse liiga kiiresti edasi jääb innovatsiooni tase liiga väikseks.
- Esile kerkimise faas on kui kasvuruumi avamise ja sulgemise vahel. See on koht, kus erinevad ideed ja vajadused on integreeritud. Selles etapis on vaja valmisolekut oma maailmavaadet laiendada, et mõista teiste vaatenurka. Kõik see võib tunduda üsna segane ja ebamugav pingutus, kuid see on ka etapp, kus sünnivad uued lahendused.
- Sulgemise etapp on kindlale eesmärgile orienteeritud, struktureeritud, tavaliselt ajaliselt piiratud etapp, mille eesmärk on tulemuste saavutamine ja otsuste rakendamine. Mõtete sulgemine grupis tähendab alternatiivide hindamist, põhieesmärkide esiletõstmist, ideede klassifitseerimist ja järjepidevate otsuste tegemist. Selles etapis on oluline anda kogetule isiklik tähendus, kirjeldada edasisi

samme suuliselt või panna need kirja ja koostada tegevuskavad. (Jeedas & Tamm, 2013, lk 63)

Kaasamine tähendab otsuste kujundamist, kaasates huvirühmi ja avalikkust nende informeerimise ja konsulteerimise kaudu. Informeerimine hõlmab tasakaalustatud ja objektiivse teabe jagamist huvirühmadele ja avalikkusele, et aidata neil mõista otsuste tegemise eesmärke ja võimalikke lahendusi. Avalik konsulteerimine hõlmab huvirühmadelt ja avalikkuselt tagasiside küsimist poliitikakujunduse kõigis etappides, sealhulgas probleemide tuvastamisel, eesmärkide seadmisel, lahendusvõimaluste analüüsimisel ja otsuse kavandi koostamisel. (Riigikantselei, 2020) Samuti on võimalus kasutada veebipõhist kaasamist, mis võimaldab inimestel osaleda aruteludel kohalike küsimuste üle paindlikult ja anonüümselt. Kuigi see võimaldab laiema osaluse ja mugavuse, võib see vähendada inimeste omavahelist mõistmist ja teiste vajadustega arvestamist võrreldes näost näkku kohtumistega. (Nabatchi & Amsler, 2014, lk 79) Falco ja Kleinhans (2018, lk 53) rõhutavad et, veebipõhise kaasamise kasutamise võimalusi tuleks kasutada ühistootmises ja koostööks, kus arutelud ning kaasamine mängivad olulist rolli. Nabatchi & Amsler (2014, lk 78) toovad üheks võimaluseks veel välja isiklikud aruteluringid, kus tuuakse kokku grupp inimesi, kellega käsitletakse üht või mitut probleemi kohtumisel. Sellisel juhul on inimeste kaasamine ligipääsetav, informatsiooni rikas ja põhjendatud. Kuigi iga avaliku arutelu protsess võib minna erinevalt on kõikidel eesmärk siiski sama, austada kõikide vaatenurki ja leida lahendusi tekkinud probleemidele. Kuigi sellised arutelud võivad üksikisikutele avaldada väheolulist või negatiivset mõju, siis suures osas saavad selliste arutelude käigus lahenduse paljud küsimused.

Selleks, et edukalt kaasata kogukonda on De Weger jt (2018, lk 6–15) oma uuringus välja toonud kaheksa põhimõtet, mida järgides on võimalik kogukonda edukalt kaasata:

- Tagada töötajaid toetav juhtkond ning läbipaistev juhtimine.
- Edendada turvalist ja usaldusväärset keskkonda, kus kodanikud saavad anda oma panuse.
- Anda kodanikele võimalus olla varakult kaasatud.
- Jagada otsustusprotsessi ja juhtimistegevust kodanikega.

- Tunnistada ning käsitleda kodanike kogemusi võimu tasakaalustamatuse kohta kodanike ja spetsialistide vahel.
- Anda tuge inimestele, kes tunnevad, et neil puuduvad oskused ja enesekindlus osalemiseks.
- Luua kiireid ja märgatavaid edusamme.
- Võtta arvesse nii kodanike, kui ka organisatsioonide motivatsiooni.

Kogukonna kaasamisel on olnud palju edulugusid, kuid Gholipour jt (2023, lk 9) uuringus on välja toodud, et üheks peamiseks kitsaskohaks kogukonna kaasamisel on kogukonna usaldus tervisesüsteemi vastu. Kuna kogukonnad ei usalda piisavalt erinevaid osalus- ja terviseprogramme, siis ei saa tervishoiusüsteem kaasata kogukonda enda tegevustesse ja otsustesse. Rong jt (2023, lk 2) on enda uuringus välja toonud, et osades kogukondades on keeruline kaasata inimesi nende võimu positsiooni tõttu. Kogukondades on uskumused, et mehe otsused on naise otsustest olulisemad ning on olemas kogukondi, kus on ealised eelised ehk mida vanem on inimene, seda olulisem on tema hääl kogukonnas. Samuti toovad Ohmer jt (2022, lk 355–356) enda uuringus välja, et kuigi varajastest korraldus-tegevustest ja tänapäevastest kogukonna kaasamise strateegiatest on palju õppida, keskendub sotsiaaltöö liiga palju individuaalsetele probleemidele, kitsastele lahendustele ja kogukonna puudujääkidele ning seda on nii ajalooliselt kui ka praegu kritiseeritud rassismi ja repressiivsuse pärast. Sotsiaaltöö peaks keskenduma kultuuriliselt informeeritud ja kogukonna põhiste programmidele, mis aitavad neid erinevusi lahendada, parandada sotsiaalset isolatsiooni, tugevdada pere- ja kogukonna sidemeid ning edendada põlisrahvaste naiste ja nende perekondade üldist heaolu.

Kogukonna kaasamisel peetakse oluliseks avatust, usalduslikku keskkonda ja koostööd ning aktiivset osalust nii otsustusprotsessides kui ka tegevuste elluviimisel. Samuti juhitakse tähelepanu väljakutsetele, nagu kogukonna usaldus tervisesüsteemi vastu ja võimupositsiooni probleemid mõnes kogukonnas. Lisaks soovitatakse rohkem tähelepanu pöörata kogukonnapõhiste programmidele ja kultuuriliselt informeeritud lähenemistele sotsiaaltöös.

1.3. Kogukonna kaasamise praktikad kohalikes omavalitsustes

Kohalikul omavalitsuse korralduse seaduse (KOKS) §6 järgi on omavalitsuse vastutus tagada sotsiaalteenuste osutamine, sotsiaaltoetuste andmine ning muu sotsiaalse pakumise, samuti eakate hoolekanne, kultuuri-, spordi- ja noorsootöö korraldamine, elamu- ja kommunaalmajandus, veevarustus ja kanalisatsioon, heakord, jäätmehooldus, ruumiline planeerimine, kohaliku ühistranspordi korraldamine ning valla või linna teede ehitamine ja korrashoid, välja arvatud juhul, kui seadus sätestab need ülesanded teisele asutusele või organisatsioonile. Kohaliku omavalitsuse eesmärk on kaasata avalik ja erasektor kogukondade vajaduste ja eesmärkide kohaste programmide väljatöötamisel ning täiendada otsustusprotsesse nõuandvate foorumitega, et suurendada osalust ja mõju seni tõrjutud või võõrandunud rühmade seas, arendades samal ajal uusi juhtimisvorme demokraatia moderniseerimise ja kodanikuühiskonna uuendamise kontekstis (Gilchrist, 2019, lk 146).

Riigid saavad kogukonna kaasamist kasutada peamise lähenemisviisina, et tugevdada suutlikkust uurides, kavandades ja tegutsedes ühiselt küsimustega, mis on kogukonnas üles kerkinud ning mida peavad inimesed enda jaoks kõige olulisemaks. Kaasamine on kui vahend piirkonna heaolu saavutamiseks, sest protsessi on kaasatud erineva valdkonna taustaga inimesed sealhulgas nii tervishoiust, haridusasutustest kui ka sotsiaalhoolekandest. Mida suurem on kogukonna osalus, seda suurem võimalus on jätkusuutlikkuse edendamiseks piirkonnas. (Bedson & Abramowitz, 2020, lk 3–4) Parve (2017, lk 29–30) tõi enda artiklis välja kogukonna kaasamise kitsaskohtadeks valla esindajate ajapuuduse kohtumisteks, kohaliku omavalitsuse eelarve vähesuse, esindajate hirmu kogukonna kriitika ja küsimuste üle, valla esindajate arvamus, et nemad teavad mida kogukond vajab ja kartus, et sponsorite vaade ei lähe kokku kogukonnaga.

Kohalik omavalitsus peaks võtma kasutusele kogukonnakeskse valitsemisviisi. See tähendab kohaliku omavalitsuse territooriumil elavate inimeste süstemaatilist ja püsivat kaasamist läbi võrgustike: See hõlmab teavitamist, konsulteerimist, ühiseid arutelusid ning koosloomelist otsustamist vastavalt konkreetsele olukorrale ja eesmärgile. Kaasamise vorm sõltub juhtumist ja eesmärgist, kuid on oluline, et kaasatud isikud teaksid algusest peale millises mahus nad kaasatakse vältimaks pettumust. (Küüt, 2022,

lk 1) Mõeldes kogukonnakeskse lähenemisviisi kui valitsemisviisi rakendamisele, võime märgata mitmeid olulisi mõjusid. Selline lähenemine tugevdab kogukondlikku sidusust, suurendades vastastikust arvestamist ning edendades koostöökultuuri erinevate osapoolte vahel. Samal ajal parandab see üldist teadlikkust erinevatest eluvaldkondadest ja nendes esinevatest probleemidest ning riskidest. (Siseministeerium, 2023, lk 7)

Lisaks toob Küüt (2022, lk 3) välja, et kogukonnakeskne lähenemine aitab suurendada inimeste teadlikkust nende olukorrast ja võimest toime tulla erinevate väljakutsetega. See tõstab üldist turvatunnet ja vastupanuvõimet, tugevdades usaldussuhteid nii kohalike võimuorganite kui ka kogukonna liikmete vahel. Selline lähenemisviis aitab luua ühtset arusaama ressurssidest ja võimalustest probleemide lahendamiseks ning optimeerib erinevate osapoolte ressursside kasutamist kohapealsete väljakutsete lahendamiseks. See kõik aitab kaasa kogukonna terviklikkusele ja heaolule, toetades kohalike kogukondade arengut ning suurendades nende võimekust tulla toime erinevate väljakutsetega. (Siseministeerium, 2023, lk 7) Kohalikud omavalitsused otsivad aktiivselt uusi viise vähem nähtavate gruppide ja kogukondade kaasamiseks kohalikku kodanikuellu. Edukate lähenemiste aluseks on ühised põhimõtted, mis soosivad lahenduste leidmist, mis toimivad võrdselt hästi nii omavalitsusele, nende partneritele ja kogukondadele. Omavalitsuste lähenemine ja leitud lahendused on mitmekesised, peegeldades kogukondade enda mitmekesisust (Siseministeerium, 2023, lk 8).

Eestis on võetud kodanike kaasamisel kasutusele kaasav eelarve. Kaasav eelarve võimaldab kohalikel omavalitsustel teha kulutusi käsitlevaid otsuseid, mis on nende jaoks kõige mõistlikumad. Oluline on see, kas volikogud on valmis ja tahavad oma elanikega avatult suhelda, suurendada kulutuste läbipaistvust ja edendada kohaliku kogukonna usaldust. Kui kaasamine on tõeline, muutub võõrandumine väiksemaks. Kaasavat eelarvet tuleb kulutada avalikult kasutatavatele ja avatud juurdepääsuga kohtadele. Selliste investeeringute ulatus ei ole suur, kuid need annavad otsustajatele võimaluse mõjutada seda, mis toimub nende elukohas. Võitnud ettepanek on koostöö tulemus, mis toob kogukonnad kokku ja kohustab neid üksteise vajaduste mõistmiseks. (e-Riigi Akadeemia, 2015, lk 5). Maailmas on välja toodud Texas A&M ülikooli edulugu, kus 2015. aastal koostati projekt „Tervislik Texas“, milles räägiti rasketest haigustest (diabeet, nakkushaigused jms) ja nende mõjust 27 erinevas Lõuna-Texase linnas.

Projektis osalesid kohalikud tervishoiuteenuste osutajad ja kogukonna liikmed, kes ühiselt töötasid välja palju uusi algatusi, et parandada haiguste ennetamist ja tagajärgi. (Levin *et al.*, 2021, lk 412)

Kogukonna kaasamine on riikidele oluline vahend kogukonna ühtekuuluvuse tugevdamiseks ning kohalike probleemide lahendamiseks. Isiklikud aruteluringid võimaldavad inimestel aktiivselt osaleda ja oma häält kuuldavaks teha. Näiteks Eestis kasutusele võetud kaasav eelarve on viinud kohalike omavalitsuste ja kogukondade edukale koostööle ning tõusule usalduses ja vastutustundes kohaliku tasandi otsuste tegemisel.

2. UURING KOGUKONNA KAASATUSEST NÕO VALLAS

2.1. Ülevaade Nõo vallast ja kogukondlikust tegevusest

Nõo vald on kompaktne, kuid iseseisev omavalitsusüksus, mille elanikud hindavad väga selle eripära. Nõo eristub teistest valdadest tugeva kogukonnatunde ja aktiivsete kodanikega. Elanikud vallas teevad kõik endast oleneva, et tagada inimeste hea elukeskkond. Nii uued kui ka vanad elanikud tunnevad end siin turvaliselt, ja kaasatuna. Iga elanik soovib omalt poolt anda panuse valla edenemisse ja arengusse. (Nõo vald, 2022, lk 2) Nõo vallas on 2023. aasta 1.jaanuari seisuga kokku 4109 elanikku, kellest 2612 on tööealised. (Statistikaamet, 2024)

Vald on võtnud kasutusele kaasava eelarve hääletuse, kus igal inimesel on võimalik esitada enda ideid ning saada hääletuste toel rahastust erinevate projektide jaoks (Nõo Vallavalitsus, 2023). Nõo vald rõhutab enda arengukavas, et nende valla tugevuseks on kogukonna kaasamine ja aktiivsed kogukonna eestvedajad. Nõo vallas on igal kogukonna liikmel võimalik taotleda omaalgatuse fondi toetust, mille eesmärgiks on luua rohkem ühisüritusi, toetada vallaelanike ideid ja algatusi valla probleemide lahendamisel. (Jõesaar, 2023) Koos kogukonnaga on planeeritud Nõo kohaliku toodangu märgise loomine, valla logo kujundamise konkurss, vallas ühtse kujundusega viidasüsteemi loomine ja kohalike inimeste kaasamine eelarve loomistele. Lisaks kogukonna kaasamisele peab Nõo vald oluliseks ka tunnustada kogukonna aktiivseid liikmeid. Selleks planeeritakse valla tipp-tänuürituste tähistamist, tunnustamise süsteemi ja meetmete väljatöötamist ning omaalgatuste fondi ümberstruktureerimist. (Nõo valla arengukava 2023–2029, lk 25)

Tulevikus seab Nõo vald fookuseks, et noored osaleksid aktiivselt kohaliku omavalitsuse tegevustes ja üritustel ning aitaksid kaasa valla tuleviku kujundamisele. Samal ajal annab vald noortele võimalusi algatuste kaudu ise uute tegevuste käivitamiseks ja kogukonna

kaasamiseks. (Nõo valla arengukava 2023–2039, lk 30) Nõo noortekeskus juhib praegu LEADER-projekti „Nõo valla noorte ettevõtlikkuse arendamine läbi noortelinnaku kavandamise“, mida toetab Nõo Vallavalitsus. Projekti eesmärk on edendada noorte ettevõtlikkust ja oskusi ideede praktiliseks elluviimiseks, samuti luua koostöös maastikuarhitektidega eskiisprojekt Nõo Noortelinnaku loomiseks. (Nõo noortekeskus, 2023) Noorte areng hõlmab nende teadmiste, oskuste ja kogemuste laiendamist, sealhulgas nende silmaringi avardamist ja ülekantavate oskuste arendamist (Nõo valla arengukava 2023–2039, lk 30).

Aprilli alguses tundis Meeri küla kogukond muret, et ilma nendega läbi rääkimata oli vald pakkunud eluaset endisele kinnipeetavale. Elanikud olid häiritud, sest naabrite ega ümbruskonna arvamust sellisel olulisel otsusel ei küsitud. Kogukond otsustas ise võtta ühendust vallaga ja kokkusaamine, kus kõik elanikud said avaldada antud teemal arvamust. Vald mõistis kogukonna muret ning nõustus, et selle olukorral lahendamisel oleks olnud vajalik kaasata kogukonda nii teavituse kui ka arvamuse küsimise teel. (M. Koemets, intervjuu, 2.04.2024)

Nõo vald on kompaktne, kuid iseseisev omavalitsusüksus, mille elanikud hindavad tugevalt kogukonnatunnet ja aktiivset osalemist. Vald on rakendanud kaasava eelarve süsteemi, mis võimaldab elanikel osaleda otsuste tegemises ning toetab kohaliku algatuse ja arengu tugevdamist. Lisaks on vald keskendunud noorte kaasamisele ja nende ettevõtlikkuse arendamisele läbi erinevate projektide ja algatuste.

2.2. Uuringu metoodika ning valimi moodustamine

Antud lõputöös viidi läbi nii kvalitatiivne kui ka kvantitatiivne uurimus ehk kasutati kombineeritud uurimismeetodit. Kvalitatiivne uurimismeetod kirjeldab ja seletab sotsiaalset reaalsust inimeste individuaalsete tõlgenduste kaudu, teisisõnu inimeste poolt reaalsuse aspektide omistatud tähenduse kaudu (Õunapuu, 2017, lk 56–57). Kvalitatiivset uurimismeetodit kasutatakse selleks, uurida inimeste vaateid, kogemusi käitumist ning mõista, mis on nende elude keskmes. Mohajan (2018, lk 17) on toonud oma uurimistöös välja kvalitatiivse uurimistöö tugevused, milleks on:

- ei kasutata statistikat, vaid jutustavat ülevaadet, mis annab informatsioonile uue vaate;
- võimaldab inimestel avaldada enda arvamust ning saada uusi tõendeid;

- võimaldab teadlastel juurdepääsu teadmistele, mis on delikaatsed;
- osalusmeetodid annavad vastajale mõjuvõimu, mitte ei pane neid kindlatesse raamidesse.

Andmekogumismeetodina kasutatakse intervjuud, et mõista emotsioone ja anda võimalus intervjuueeritavale ka enda vastuseid põhjendada. Intervjuu vormiks oli poolstruktureeritud intervjuud, kuna selles on võimalik kasutada avatud küsimusi, vajadusel võib esitada ka lisaküsimusi ning küsimuste liik ega arv ei ole piiratud. (Õunapuu, 2014, lk 171–172) Teiseks on poolstruktureeritud intervjuud paindlikud ja kohandatavad. Poolstruktureeritud intervjuud võivad seega anda teadlastele võimaluse kohaneda uurimisküsimuste muutustega. (Ruslin *et al.*, 2022, lk 29)

Teise andmekogumismeetodina kasutati ankeetküsimustikku, mis on kvantitatiivne uurimismeetod. Kvantitatiivsed uuringud põhinevad veendumusel, et on olemas objektiivselt eksisteeriv ja indiviidist sõltumatu sotsiaalne reaalsus. Inimeste käitumist saab seletada nende objektiivsete faktide alusel. Uurimismeetodi eesmärgiks on tuua esile tõsiasi, kirjeldada reaalsust ja tõlgendada läbi küsitluse tulemusi. (Õunapuu, 2014, lk 57) Küsimustik koosneb nii avatud kui ka suletud küsimustest.

Antud lõputöös kasutati ettekavatsetud valimit, kuna antud valimisse püüti leida kõige tüüpilisemad esindajad ning neid kaasati ettekavatsetult (Õunapuu, 2014, lk 143). Uuringu kvantitatiivne osa haarab Nõo valla elanikke. Nõo vallas on olemas sotsiaalmeedia grupp Facebookis nimega „Nõo kuulutaja – kuulutamiseks kohalikele“, kuhu saadeti Tartu Ülikooli *LimeSurvey* keskkonnas loodud ankeetküsitluse link (vt lisa 1), kus kõikidel Nõo valla tööelistel (19–64a) elanikel oli võimalik vastata perioodil 14.03.2024–31.03.2024 küsimustele, mis on seotud kogukonna kaasamisega Nõo vallas. Eesmärgiks oli saada Nõo vallast nende tööeliste elanike arvule 5% vastanuid. Küsitluse üldkogum on Nõo valla tööelised elanikud, keda on kokku 2612 (Eesti Linnade ja Valdade Liit, 2023) ja kelle seast oli vajalik saada infot vähemalt 130-lt (MaCorr, 2024). Ankeetküsitluse käigus ei saadud vajalikku kogust vastajaid, seega ei saa teha kõikehõlmavaid järeldusi.

Küsitlus, mis viidi läbi Nõo tööeliste elanike seas oli üleval kaks nädalat ja selle aja sees vastas küsitlusele 132 inimest, kellest 75 vastasid küsitlusele täielikult ja 57 jätsid

küsitluse pooleli. Edaspidises statistikas kasutati nende inimeste andmeid, kes vastasid küsitlusele täielikult. 75-st vastanust olid 76% naised ja keskmine vastaja vanus oli 40 aastat. Vastanutest 46% olid kõrgharidusega ja kõige vähem olid põhiharidusega vastanuid, milleks oli 9% vastanuist.

Uuringu kvalitatiivne osa oli ekspertintervjuu (vt lisa 2), mis viidi läbi kohtumisel nii Nõo valla esindajaga kui ka Nõo valla aktiivse kogukonnaliikmega. Nõo valla esindaja leidmiseks võttis autor ühendust Nõo vallavalitsusega, sealt nõustus antud teemal intervjuule vastama Nõo vallavanem. Valla esindajalt sai autor kogukonnaliikme kontaktid, kellega viidi läbi ekspertintervjuu. Intervjuud toimusid kogukonna liikmega 27.03.2024 ja Nõo valla esindajaga 02.04.2024, mida salvestati diktofoniga ning intervjuud kestsid kokku 35minutit vallavanemaga ning 42 minutit kogukonna liikmega.

Antud lõputöö kvantitatiivses osas ehk ankeetküsitluse analüüsimiseks kasutatakse kirjeldavat statistikat. Kirjeldav statistika aitab andmeid organiseerida ja kokku võtta, olenemata sellest, kas need pärinevad populatsiooni- või valimiuringutest. Andmeid, mis pärinevad sellistest vahenditest, võib liigitada vastavalt mõõteskaaladele. (Holcomb, 2017, lk 2–3). Küsitluses saadud vastused kodeeriti Exceli programmi abiga, milles koostati andmete abil vajalikud joonised. Läbi viidud intervjuud transkribeeriti tekstiks ja selle abil lisati vajalikud laused ning tekstid lõputöösse. Uuringu kvalitatiivse ehk intervjuude analüüsimise korral kasutatakse sisuanalüüsi meetodit. Kvalitatiivse sisuanalüüsi lähenemine säilitab kvantitatiivse sisuanalüüsi tugevused ja arendab välja süstemaatilised meetodid kvalitatiivse tekstianalüüsi jaoks, toetudes sellele taustale. Sisu analüütilistel meetoditel on teiste tekstianalüüsi lähenemiste ees eelis, kuna neil on kindel alus kommunikatsiooniteadustes (Mayring, 2014, lk 39). Materjali mõistetakse alati konkreetse suhtluskontekstiga seotuna. Tõlgendaja peab täpsustama, millisele suhtluse protsessi osale ta soovib oma järeldused materjalianalüüsist siduda. See sisuanalüütiline omadus tuleks kvalitatiivses sisuanalüüsis kindlasti säilitada, kuna paljud kvantitatiivsed sisuanalüüsid on seda punkti eiranud. Teksti tõlgendatakse alati selle kontekstis, see tähendab, et materjali uuritakse päritolu ja mõju seisukohast. (Mayring, 2014, lk 39)

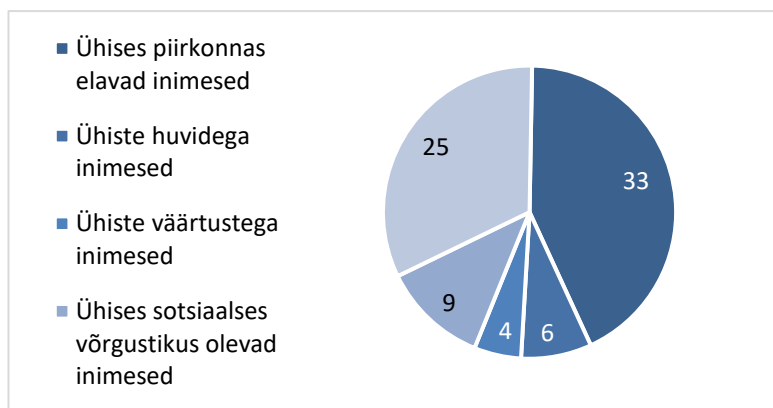
Lõputöös kasutati nii kvalitatiivset kui ka kvantitatiivset uurimismeetodit, kombineerides intervjuusid ja ankeetküsitlusi. Andmeanalüüsi ja sisuanalüüsi abil uuriti Nõo valla

elanike vaateid kogukonna kaasamisele, rakendades kirjeldavat statistikat ja kvalitatiivset sisuanalüüsi vastavalt kogutud andmetele ja intervjuudele.

2.3. Uuringu tulemuste analüüs

2.3.1. Kogukonna kaasamine Nõo vallas

Kogukonna mõiste on laialdane ja iga inimese jaoks võib see olla erinevalt mõistetav seetõttu paluti küsitluses osalenud elanikel määratleda, mis on nende jaoks kogukond. Küsitluse käigus tuli välja, et 44% Nõo valla elanike jaoks tähendab kogukond ühises piirkonnas elavaid inimesi ning 33% jaoks võib kogukonda määratleda nii asukoha, huvide, väärtuste kui ka ühise sotsiaalse võrgustikuga. (vt joonis 1)

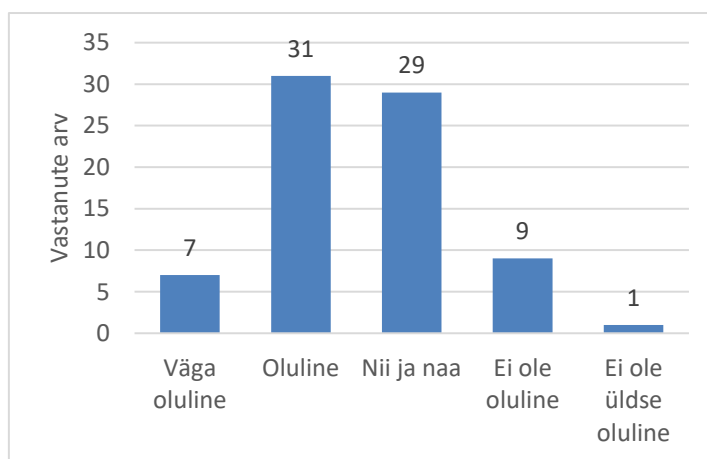
Joonis 1. Kogukonna tähendus Nõo valla elanikele

Ekspertintervjuus tõi Nõo vallavanem Maano Koemets (edaspidi vallavanem) välja, et kogukond võib tekkida ka ajaloolise tausta läbi, mis inimesi ühendab. Intervjueeritud valla aktiivne kogukonna liige tõi välja, et tema jaoks on kogukonna üheks märgiks usaldus ja turvatunne ehk inimesi ühendavad nende huvid ja samas on ka valmisolek teisele inimesele vajadusel appi minna. Lisaks tõi ta välja, et kogukonna tekkimine ei ole valla ülesanne, kuid vald peaks selleks looma eeldused, et kogukond saaks tekkida.

Kogukonna kaasamine on uuringust saadud vastustele tuginedes protsess, mille käigus tutvustab vald kõiki elanikke puudutavaid tegevusi kogukonnale ja vajadusel teavitab läbi sotsiaalmeedia või valla lehe tulevastest muutustest. „Kogukonna kaasamine protsessina tähendab, et kui omavalitsus on teinud otsuse või kavandab mingit algatust, siis me

kutsuksime kogukonna kokku, et arutada seda plaani, koguda tagasisidet ning teha vajadusel kohandusi enne edasiliikumist või isegi naasmist alguspunkti.” (M. Koemets, intervjuu, 2.04.2024) Samuti soovivad Nõo valla elanikud, et kaasamisel võtaks vald kuulda elanike arvamusi ja sellele tuginedes teeks vajalikke muudatusi otsustes. Kaasamine peaks toimuma kohe, et inimesed oleksid teadlikud, mis nende ümber toimuma hakkab. Nõo valla kogukonna aktiivne liige tõi välja, et kaasamine algab eelkõige ühest heast ideest. Kogukonna kaasamine on kergem, kui sul on vallas juba positiivne maine olemas, siis tulevad kõik teised kiiremini kaasa ja on valmis oma aega ning erinevaid ressursse panustama.

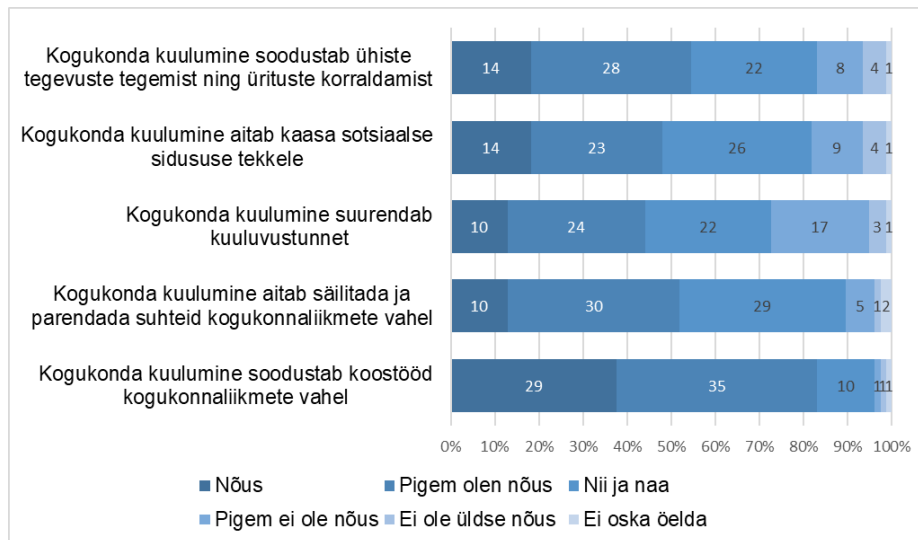
Uurides elanikelt, kui oluline on nende jaoks kogukonda kuulumine tuli välja, et peamiselt jagunes arvamus kaheks. Osade jaoks on oluline kuuluda kogukonda ja mõnede jaoks ei ole see tähtis, kuid neil pole ka selle vastu midagi. (vt joonis 2) Küsitluses tuli välja, et samasugust seisukohta jagavad kogukonna liikmed elanike kaasamisel olulistesse temadesse Nõo vallas. 41% vastanuist arvas, et oluline on olla kaasatud otsustesse ja tegevustesse, mis puudutavad kogukonda ja 42% vastas, et nende jaoks ei ole see otseselt oluline, kuid neil ei ole midagi ka selle vastu.

Joonis 2. Elanike seisukoht kogukonda kuulumise kohta.

Elanikud said hinnata kui olulist rolli mängib kogukond inimeste vahelistes suhetes. (vt joonis 3) Kõige rohkem olid vastajad nõus seisukohtadega, et kogukonda kuulumine soodustab koostööd kogukonnaliikmete vahel ja kogukonda kuulumine aitab parandada ja säilitada suhteid kogukonnaliikmete vahel. Kõige vähem oldi nõus lausetega, et

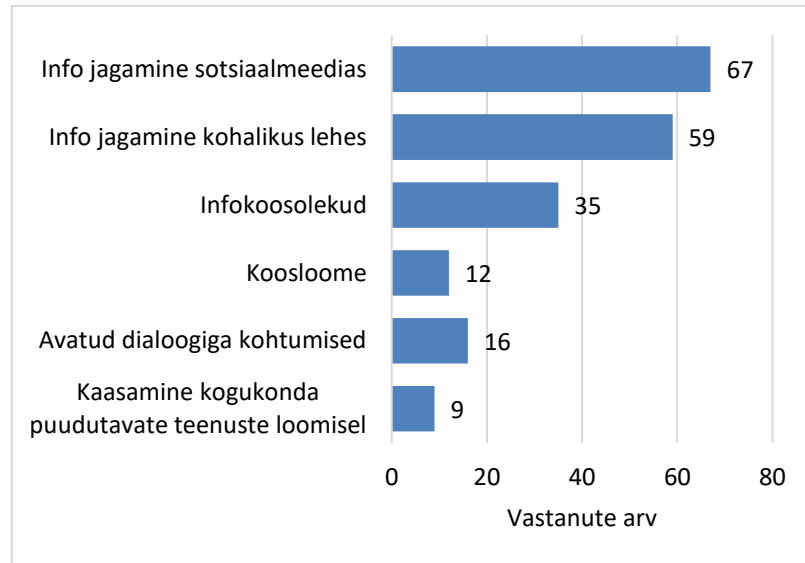
kogukond suurendab kuuluvustunnet ja aitab kaasa ühisürituste tekkimisele. Keskmiselt hindasid kogukonna liikmed, et kogukonda kuulumine aitab kaasa sotsiaalse sidususe tekkele.

Joonis 3. Kogukonna arvamus seoses kogukonna rollist inimeste vahelistes suhetes.

Nõo valla kogukonna liikmed said avaldada arvamust selles osas, millistesse otsustesse peaks Nõo vald elanike kaasama. Enamus vastanuist tõi seal välja, et vald peaks elanikke kaasama kõikidesse otsustesse, kuid oli ka vastajaid, kes pidasid eriti tähtsaks valdkondi nagu haridus, planeeringud, taristu, investeerimised, ühistransport ja erinevate teenuste arendamine Nõo vallas. Erilist tähelepanu suunati ehitiste rajamisele, kus elanikud sooviksid, et vald arvestaks nende arvamusi uute elamute ja asutuste loomisel.

Kogukonna kaasamise võimalusi on erinevaid ja uurides, et millist kaasamist on Nõo valla elanikud kogunud, olid peamiselt välja toodud info jagamine sotsiaalmeedias ja info jagamine kohalikus valla lehes. (vt joonis 4)

Joonis 4. Kogukonna kaasamise kogemus Nõo vallas

Samuti toodi küsitluses välja ka infokoosolekud, mida on kogenud 35 vastajat. Kõige vähem olid elanikud kogenud koosloomet ja kaasamist kogukonda puudutavate teenuste loomisel. „Avatud dialoogiga kohtumised, kaasav eelarve ja nüüd ka omaalgatuse fond, kus igal elanikul on võimalik taodelda 500 eurot, et teha midagi toredate kogukonna jaoks nagu nt kohvikute päev või triatlone.“ (Kogukonna aktiivne liige, intervjuu, 27.03.2024)

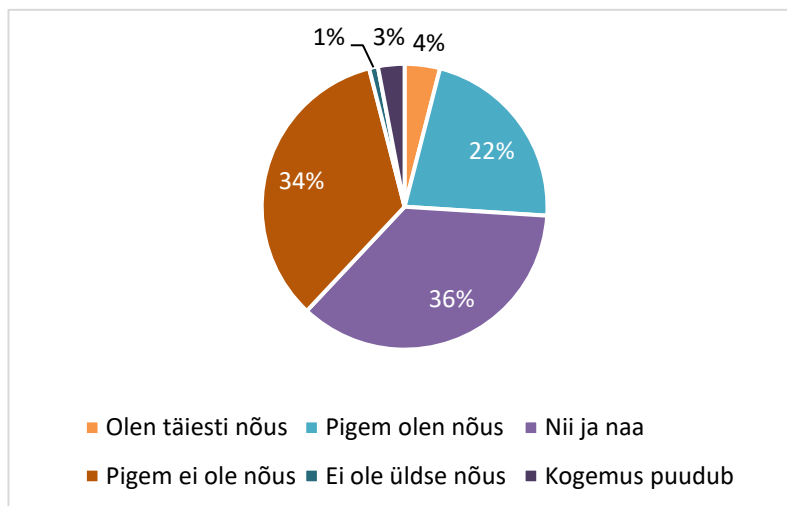
Enamus vastanutest soovisid olla kaasatud kõikidesse otsustesse, eriti olulisteks peeti haridust, planeeringuid, taristut, investeeringuid ja ühistransporti. Küsitlusest ilmsel, et enim kogenud kogukonna kaasamise vormid olid info jagamine sotsiaalmeedias ja valla lehes ning vähem oli kogemusi koosloome ja teenuste loomisega seotud kaasamisega.

Nõo valla elanike seas läbiviidud küsitlus näitas, et kogukonna mõiste tõlgendus varieerub, kuid enamik peab seda seotuks nii asukoha kui ka ühiste huvide ja väärtustega. Kogukonna kaasamise protsessi mõistetakse kui avatud dialoogi, kus elanikud saavad anda tagasisidet ja osaleda otsustes, ning enamik soovib olla kaasatud kõikidesse olulistesse valdkondadesse, eriti haridusse, taristusse ja ühistransporti. Kaasamise meetoditest on kõige enam kogemust sotsiaalmeedia ja valla lehes info jagamisega.

2.3.2. Kaasamise kitsaskohad Nõo vallas

Kaasamisel võib tekkida erinevaid kitsaskohti nii valla kui ka kogukonna poolt. Küsitluses said Nõo kogukonna liikmed avaldada arvamust selle kohta, kui palju nad on nõus erinevate lausetega, mis puudutavad kogukonna kaasamist Nõo vallas.

Kõige suuremaks puudujäägiks kogukonna kaasamisel on kogukonnas inimeste võimalus avaldada arvamusi teemadel, mis neid puudutavad. 34% vastanuist tunnevad, et Nõo vald ei kuula inimeste arvamusi otsustes, mis neid puudutavad. 36% elanikest tunnevad otsustes erinevalt ehk on neid otsuseid, kus kogukonna arvamust küsitakse ning olukordi, kus seda ei küsita. (vt joonis 5)

Joonis 5. Nõo elanike võimalus arvamuse avaldamiseks erinevates otsustes.

Intervjuus vallavanemaga tuli välja, et selliseid olukordi on tekkinud. Hiljuti oli olukord väikse külaga, kus vald ei küsinud kohalike elanike arvamust enne, kui langetas neid puudutava otsuse. Vallavanema sõnul mõistavad nad nüüd, miks külaelanikud nii negatiivselt reageerisid ning selle heastamiseks kutsuti inimesed isiklikult valda arvamust avaldama ja elanike arvamust arvesse võttes tehti otsuses muudatusi. Samuti lisas aktiivne kogukonna liige, et kogukonda võibki olla keeruline kaasata või nende arvamust mõista, sest inimesed soovivad eelkõige osaleda vaid nendes teemades, mis puudutavad just neid või nende huve. Eelnevat argumenti arvesse võttes võibki vallal olla keeruline mõista, millistes otsustes nad peaksid kogukonda kaasama ja millistesse ei peaks.

Küsitluses tuli ka välja, et kui vald kaasab kogukonda enda arvamust avaldama erinevates otsustes, siis ei tunne elanikud, et peale seda oleks näha märgatavaid ning kiireid edusamme protsessis. Vastanuist 23% ei ole märganud vajalikke edusamme ja 53% kogukonna liikmetest on osaliselt märganud edusamme, kuid mitte kõikides otsustes. Intervjuus vallavanemaga tõi ka tema välja, et üks kitsaskoht on see, et kui küsida elanikelt arvamust mingi otsuse kohta, siis valla töötajana peab sul olema võimekus kõikidele inimestele vastata. Alati ei saa kodanike vajadustele vastu tulla, kuid saates talle kirja teel vastus või selgitus, tunneb iga kogukonna liige ennast rohkem kaasatuna ja informeerituna.

Uurides kogukonna liikmetelt lisaks, milliseid kitsaskohti nad on veel märganud kogukonna kaasamisel Nõo vallas, tõid elanikud välja järgmised kohad:

- Avaliku info kehv kättesaadavus.
- Vähene panus täiskasvanute heaolusse ja ühistesse tegevustesse.
- Parkimiskohtade puudus.
- Kogukonda ei võeta kuulda või peale kaasamist otsustatakse siiski valla ametnikele sobivalt.
- Valla äärealade inimesed jäävad eemale ühistegevustest ja võimalustest oma küla edendada.
- Inimesi ei kaasata valla laiendamise plaanidesse (uusarendus, kergliiklusteed).
- Kaasamine toimub inimestele ebasobival ajal.

Samuti tõi vallavanem intervjuus välja, et vald saaks rohkem teavitustööd teha. Näiteks lasteaia juurde liiklusvoolu hindama ja pildistama tulnud ekspert tekitas kogukonnas hirmu, kuna inimesi ei olnud eelnevalt sellest teavitatud. Vallavanema sõnul oleks võinud kogu see olukord olla olematu, kui oleks teavitatud lasteaeda ja lapsevanemaid eelolevast olukorrast. Kogukonna aktiivne liigne tõi kitsaskohana välja, et rahvas ei saa läbi küsitluste hinnata, mis on nende vallas hästi või mis vajaks veel tähelepanu. Piisaks aastas paaril korral tehtavast küsitlusest Nõo valla muutuste kohta. Inimesed tunneksid end rohkem kaasatuna ja oleksid rahulolevamad. Samuti tuleks jätta võimalus vastata anonüümselt.

Nõo valla elanike küsitlusest selgus, et kogukonna kaasamisel esineb väljakutseid, nagu arvamuste vähene arvestamine otsustamisel ja edusammude nähtavuse puudumine. Parandusettepanekud hõlmavad paremat teavitustööd ja regulaarseid küsitlusi elanike rahulolu kohta.

2.4. Arutelu ja järeldused elanike paremaks kaasamiseks Nõo vallas

Kogukonna tähendus Nõo elanikele on üsna üheti mõistetav. Inimesed määratlevad kogukonda kui ühises piirkonnas elavaid kodanikke, kellel on ühised huvid ja väärtused. Sama tähenduse on ka välja toonud Fortunato & Hric, (2016, lk 5) kes määratlesid kogukonda asukoha, huvide ning ühiste väärtuste põhjal.

Nõo elanike jaoks on kogukonna kaasamine oluline protsess, kus vald tutvustab tegevusi ja teavitab muutustest läbi sotsiaalmeedia või valla lehe. Elanikud soovivad, et vald võtaks nende arvamusi kuulda ja teeks vastavad muudatused otsustes. Enamik jagunes kaheks seisukohaks kogukonda kuulumise olulisuse osas: mõnedele oli see oluline, teistele mitte nii väga. Teooria osas toetab Talo (2017, lk 572–573) seisukoht Nõo elanike arvamust ehk kaasamine on inimeste ja kogukondade aktiivne ja vabatahtlik osalemine, et muuta problemaatilisi olukordi oma kogukonnas ning mõjutada poliitikat ja programme, mis mõjutavad nende ja teiste elukvaliteeti. Autori jaoks on oluline, et kõik elanikud tunneksid nende arvamuse olulisust ning oleksid muutustes/otsustes kaasatud algusest peale. Sarnast seisukohta jagati ka elanike kaasamise vajadust olulistesse teemadesse. Elanikud vajavad rohkem arusaamist sellest, kuidas nende arvamust kuulda võetakse ja kuidas see mõjutab otsuseid. Oluline on suurendada valda ja kogukonna liikmeid ühendavat usaldust, et kaasamine ei oleks vaid formaalsus, vaid tõeline võimalus mõjutada otsuseid. Küüt (2022, lk 1) on leidnud, et sellist olukorda toetaks kogukonnakeskne valitsemisviis, kus piirkonnas elavaid inimesi kaasatakse süstemaatiliselt ning järjepidevalt.

Kogukonna kaasamine on oluline mitmetel eesmärkidel: avalike süsteemide tugevdamisel, vastutustunde tekitamine elanikkonna ees, sotsiaalse vastutuse tekkimisel, sotsiaalsete normide ja kogukonnasüsteemide tugevdamisel. Kogukonna arvamuse kuulamine on oluline nende otsuste tegemisel. (Bedson & Abramowitz, 2020, lk 2)

Enamik Nõo valla kogukonna liikmeid arvas samuti, et vald peaks kaasama elanikke kõikidesse otsustesse. Samas rõhutati olulisi valdkondi nagu haridus, planeeringud, taristu, investeringud, ühistransport ja teenuste arendamine. Eriti sooviti kaasamist uute elamute ja asutuste rajamisel, et vald arvestaks elanike arvamustega. Vastajad olid mingil määral kogenud või märganud kaasamist, kuid seda pigem teavitamise teel läbi sotsiaalmeedia ja kohaliku lehe. Kaasamist, kui arvamuse küsimust olid inimesed kogenud pigem vähem või polnud üldse ning selle tõttu tekib elanikel tunne, et nende arvamust olulistel teemadel ei küsita. Regulaarsed küsitlused ja tagasiside kogumised võimaldavad vallal hinnata, mis on elanikele oluline ning muuta kaasamisprotsessi vastavalt saadud tagasisidele.

Kogukonna kaasamisel on kitsaskohad nii valla kui kogukonna poolt. Kogukond tunneb, et vald ei kaasa neid piisavalt ja ei küsita inimeste arvamusi suurte muutuste või otsuste juures. Võttes arvesse märkuseid avaliku info kehva kättesaadavuse kohta, peaks vald suurendama oma jõupingutusi info levitamisel. See hõlmab selget kommunikatsiooni, mida toetavad mitmesugused kanalid, sealhulgas sotsiaalmeedia, valla lehed ja kohalikud koosolekud. Eriti valla ääremaade elanikud võivad jääda kõrvale ühistest tegevustest ja võimalustest kogukonna edendamisel, süvendades seeläbi piirkondade vahelist lõhet. Lisaks ei kaasata piisavalt inimesi valla laiendamise plaanidesse, mis võib vähendada nende motivatsiooni ja tunnetust, et nende hääl on oluline. Teoorias (Rong *et al.*, 2023, lk 2) toodi välja, et kogukonnas on keeruline kaasata inimesi nende sotsiaalse positsiooni tõttu. On levinud veendumus, et meeste otsused on olulisemad kui naiste omad ning on kogukondi kus vanusest tulenevad eelised muudavad vanemate inimeste häälled kogukonnas olulisemaks. Eelnev väide ei leidnud uuringu tulemuste seas seost ehk elanikud ei tunne kaasamisel soolist ega ealist ebavõrdsust. Kaasates kogukonda on võimalus leida erinevaid lahendusi nagu „Tervislik Texas“ näitel, kus tänu kogukonna kaasamisele töötati koos välja uusi algatusi probleemi parandamiseks (Levin *et al.*, 2021, lk 412). Vallavanem nõustus, et vald ei ole igas otsuses kogukonda kaasanud ja on olukordi, kus neil ei olegi seda voli teha. Samas rõhutas vallavanem, et toetudes kogemustele proovivad nad tulevikus kaasamist paremini korraldada. Vallal tuleks rohkem pingutada edusammude nähtavaks tegemisel pärast kaasamist. Tagasiside tagamine elanikele annab neile tunde, et nende panusega on arvestatud, see omakorda toimib tõhusa kaasamise motivatsioonina.

Kaasamisel on kaks poolt ja uuringu käigus tuli välja, et ka kogukonna liikmed ei soovi igas otsuses aktiivselt osaleda. Otsused, mis ei puuduta inimesi isiklikult ei ole nende jaoks piisavalt olulised ning sel juhul ei soovi kogukond enda arvamust avaldada. Kuid samas on inimesi, kellel on isiklik kokkupuude muutusega, siis soovib ta olla kaasatud. Seetõttu on vallal keeruline mõista, millal nad kogukonda kaasama peaksid ning millistes olukordades ei ole see vajalik. Küsitluste vastustest tuli välja, et vaid poolte vastanute jaoks on oluline kuuluda kogukonda. Seega saab tuua välja, et 50% vastanuist ei pea oluliseks kogukonda kuulumist ning seetõttu on keeruline kaasata inimesi ühtse kogukonnana valla otsustesse. Tähtis on selgitada detailselt kogukonna kaasamise protsessi, alates teavitusest kuni otsuste tegemiseni ja edasiliikumiseni. Selgus protsessis aitab vältida segadust ja suurendab osalemist. Vald peaks olema aktiivne suhtluspartner kogukonna liikmete jaoks, pakkudes neile võimalust osaleda ja jagada oma mõtteid ning samal ajal selgitades valiku tagamaid ja piiranguid. Autori jaoks on oluline, et vald ja kogukond teeksid koostööd selle nimel, et selgitada välja, millistel teemadel kogukonda kaasata ning millistel teemadel ei ole kaasamine oluline. Kokkuvõtvalt saab öelda esimese uurimisküsimuse vastuseks, et kogukondi on võimalik kaasata läbi teavitamise ehk sotsiaalmeedia ja kohaliku lehe, kui ka nende kaasamist otsuseprotsessi läbi arutelude ning koosloome. Uuringust selgus, et Nõo vallas on elanikud kogenud peamiselt vaid kogukonna teavitamist. Teise uurimisküsimuse vastus on, et kaasamise peamised kitsaskohad on inimeste vähene usaldus, võimupositsioon kogukonnas ja ka teadmatus, kuidas kogukonda kaasata. Uuringust tuli välja ka inimeste enda vähene huvi olla kaasatud.

Lähtudes eelnevast teeb töö autor Nõo vallavanemale järgmised ettepanekud:

- Selge, läbipaistva ja osalusel põhineva kaasamisprotsessi loomise algatamine, mis võimaldaks elanikel tunda end oma kogukonna arengusse tõeliselt kaasatuna.
- Järjepidev kogukonnauuringute ja tagasisideküsitluste korraldamine kaasamisprotsessi jätkusuutlikkuse tagamiseks ja pidevaks arenguks

Kokkuvõtteks saab kinnitada, et lõputöö eesmärk sai täidetud ning uurimisküsimused said vastused.

KOKKUVÕTE

Kogukonnad on inimeste rühmad, mis koonduvad geograafiliste või sotsiaalsete sidemete alusel. Kogukond pakub võimalust vastastikuseks toetuseks ja panustamiseks ning aitab luua turvalist keskkonda. Kogukonna kaasamine on strateegiline protsess, mille eesmärk on tugevdada kohalikke võimeid ja parandada läbipaistvust ning vastutustundlikku ressursside jaotamist. Kaasamine võimaldab inimestel mõjutada oma kogukonda ja avalikke otsuseid, mis muudavad nende elukvaliteeti. Kaasamisel võib esineda väljakutseid, näiteks kogukonna usaldus tervisesüsteemi vastu või võimupositsiooni probleemid mõnes kogukonnas. Seetõttu on oluline keskenduda informeeritud lähenemistele ja kogukonnapõhistele programmidele sotsiaaltöös. Kaasamine tugevdab kogukondlikku sidusust, suurendab vastastikust arvestamist ja edendab koostöökultuuri. Lisaks aitab see suurendada inimeste teadlikkust ja vastupanuvõimet ning optimeerib ressursside kasutamist kohapealsete probleemide lahendamisel.

Selgitamaks kogukonna kaasamise võimalusi ning kitsaskohti viidi Nõo valla elanike seas läbi kvantitatiivne uuring ning lisaks sellele kvalitatiivne uuring kahe ekspertintervjuu näol. Andmete kogumiseks koostati eelnevatele uuringutele ja läbitöötatud materjalidele tuginedes Tartu Ülikooli LimeSurvey keskkonnas küsimustik, millele vastas 75 elanikku.

Nõo valla elanike seas läbiviidud küsitlus näitas, et kogukonna mõiste on mitmetahuline, hõlmates nii geograafilist asukohta kui ka ühiseid huve ning väärtusi. Kaasamise protsessi mõistetakse kui avatud dialoogi, kus elanikud saavad anda tagasisidet ja osaleda otsustes. Enamik soovib aktiivselt osaleda kõikides olulistest valdkondades, eriti hariduse, taristu ja ühistranspordi küsimustes. Kuigi kõige levinumad kaasamise meetodid on info jagamine sotsiaalmeedias ja valla lehes, on veel arenguruumi teiste meetodite, nagu koosloome ja teenuste loomisega seotud kaasamise rakendamisel. Küsitluses tuli välja elanike soov tugeva kogukonnatunnetuse ja aktiivse osaluse järele kohaliku elu küsimustes. Elanikud tõid välja mitmeid kitsaskohti kogukonna kaasamisel, sealhulgas arvamuste vähene arvestamine otsustamisel ja edusammude puudumine.

Parandusettepanekud hõlmavad paremat teavitustööd ja regulaarseid küsitlusi elanike rahulolu kohta, et suurendada kaasatust ja paremini vastata kogukonna vajadustele.

Uuringutulemuste analüüsis selgus, et Nõo valla elanike jaoks on kogukonna mõiste selgelt seotud ühises piirkonnas elavate inimestega, kellel on ühised huvid ja väärtused. Kaasamine on oluline protsess, kus vald peaks tutvustama tegevusi ja teavitama muutustest läbi erinevate kanalite nagu sotsiaalmeedia ja valla leht. Enamik elanikke soovib, et vald võtaks nende arvamusi kuulda ja teeks vastavad muudatused otsustes. Samas on kogukonnas erinevaid seisukohti kogukonda kuulumise ja kaasamise olulisuse osas ning on elanikke, kellel puudub huvi igas otsuses aktiivselt osaleda. Kitsaskohtadena tuuakse välja kodanike arvamuste vähest arvestamist vallas, info kehva kättesaadavust ning kaasamisjärgsete edusammude puudumist. Oluline on luua selge, läbipaistev ja kogukonnaliikmete osalusel põhinev kaasamisprotsess, mis võimaldaks elanikel end kogukonna arengus tõeliselt kaasatuna tunda.

Töö lõpetuseks tegi töö autor ettepanekud Nõo vallale parandamiseks kogukonna kaasamise võimalusi vallas.

VIIDATUD ALLIKAD

- Ainsaar, M., & Konstabel, K. (2023). Eluga rahulolu Eestis. M. Sisask (toim), *Eesti inimarengu aruanne 2023. Vaimne tervis ja heaolu* (lk 37–45). SA Eesti Koostöö Kogu. <https://inimareng.ee/et/eluga-rahulolu-eestis/>
- Bedson, J., & Abramowitz, S. (2020). *Minimum quality standards and indicators in community engagement*. UNICEF. http://www.unicef.org/mena/media/8401/file/19218/_MinimumQuality-Report_v07_RC_002.pdf.pdf
- Block, P. (2018). *Community: The Structure of Belonging*. Berrett-Koehler Publishers. https://www.bkconnection.com/static/Community_EXCERPT.pdf
- Cobigo, V., Martin, L., & Mcheimech, R. (2016). Understanding Community. *Canadian Journal of Disability Studies*, 5(4), 181–203. <https://doi.org/10.15353/cjds.v5i4.318>
- Crow, G. (2018). *What are the community studies?*. Bloomsbury Academic. <https://doi.org/10.5040/9781849665964>
- De Weger, E., Van Vooren, N., Luijkx, K. G., Baan, C. A., & Drewes, H. W. (2018). Achieving successful community engagement: a rapid realist review. *BMC Health Services Research*, 18, Article 285. <https://doi.org/10.1186/s12913-018-3090-1>
- e-Riigi Akadeemia. (2015). *Kaasav eelarve Tartu linnas. 3. aasta kogemused*. https://www.tartu.ee/sites/default/files/uploads/R%C3%A4%C3%A4gi%20kaasa/Kaasav%20eelarve/KEM_raport2015.pdf
- Falco, E., & Kleinhans, R. (2018). Digital Participatory Platforms for Co-Production in Urban Development: A Systematic Review. *International Journal of E-Planning Research*, 7(3), 52–78. <https://doi.org/10.4018/IJEPR.2018070105>
- Fisher, L. (2017). “Community” as a Reference for American Minority Groups: A Theory of Unintended Negative Consequences. *Open Journal of Social Sciences*, 5(6), 224–237. <http://doi.org/10.4236/jss.2017.56020>
- Fortunato, S., & Hric, D. (2016). Community detection in networks: A user guide. *Physics Report*, 659, 1–44. <https://doi.org/10.1016/j.physrep.2016.09.002>

- Gholipour, K., Shokri, A., Yarahmadi, A. A., TabriziGholipour, K., Shokri, A., Yarahmadi, A. A., Tabrizi, J. S., Iezadi, S., Naghibi, D., & Bidarpoor, F. (2023). Barriers to community participation in primary health care of district health: a qualitative study. *BMC Primary Care*, 24, Article 117. <https://doi.org/10.1186/s12875-023-02062-0>
- Gilchrist, A. (2019). *The well-connected community: A Networking Approach to community Development* (3rd ed.). Policy Press.
- Holcomb, Z., C. (2017). *Fundamentals of Descriptive Statistics*. Routledge.
- Jeedas, P., & Tamm, D. (2013). Kaasamist toetavad meetodid. H. Kärgerberg & P. Jeedas (koost), *Ruumi loojad kuidas kaasavalt juhtides muutusi luua* (lk 60–63). MTÜ Ruumiloojad. <https://kaasamine.ee/wp-content/uploads/2017/01/raamat-ruumi-loojad-140109.pdf>
- Jõesaar, A. (2023). Omaalgatuse Fondist (NOF) toetuse taotlemine. Nõo Vallavalitsus. <http://nvv.ee/omalgatuse-fondist-toetuse-taotlemine>
- Kohaliku omavalitsuse korraldus seadus. (1993). *Riigi Teataja I* 37, 558; *Riigi Teataja I*, 30.06.2023, 28. <https://www.riigiteataja.ee/akt/KOKS>
- Kuruvilla, C., & Sathyamurthy, K (2015). Community participation towards effective social work practice. *Indian Journal of Applied Research*, 5(12), 16–18. [https://www.worldwidejournals.com/indian-journal-of-applied-research-\(IJAR\)/special_file.php?val=December_2015_1453445285__06.pdf](https://www.worldwidejournals.com/indian-journal-of-applied-research-(IJAR)/special_file.php?val=December_2015_1453445285__06.pdf)
- Küüt, R. (2023). Kogukonnakeskne valitsemisviis kohalikul tasandil. *Siseministeerium*. https://siseministeerium.ee/sites/default/files/documents/2023-02/Kogukonnakeskne%20valitsemisviis%20kohalikul%20tasandil%20Raivo%20K%C3%BC%C3%BCt_KKK%2021.10.22.pdf
- Levin, M. B., Bowie, J. V., Ragsdale, S. K., Gawad, A. L., Cooper, L. A., & Sharfstein, J. M. (2021). Enhancing Community Engagement by Schools and Programs of Public Health in the United States. *Annual Review of Public Health*, 42, 405–421. <https://doi.org/10.1146/annurev-publhealth-090419-102324>
- Mayring, P. (2014). *Qualitative content analysis: theoretical foundation, basic procedures and software solution*. Klagenfurt. <https://www.ssoar.info/ssoar/handle/document/39517>

- Mohajan, H. (2018). Qualitative Research Methodology in Social Sciences and Related Subjects. *Journal of Economic Development, Environment and People*, 7(1), 23–48. <https://doi.org/10.26458/jedep.v7i1.571>
- Nabatchi, T. & Amsler, L. B., (2014). Direct Public Engagement in Local Government. *American Review of Public Administration*, 44(4S), 63S–88S. <https://doi.org/10.1177/0275074013519702>
- Narusson, D. (2017). Head praktikad toetavad sotsiaalset kaasatust ja kestlikke kogukondi. *Sotsiaaltöö*, (1), 23–27.
- Narusson, D., & Uibu, M. (2018). *Sotsiaalsete kogukondade kujundamise võimalused Eestis: koolide ja uussisserändajate kogemused*. TÜ Ühiskonnateaduste instituut. https://sisu.ut.ee/sites/default/files/ranne/files/narusson_jt_2019_uussisserandajate_ja_koolide_kogemused_kval.pdf
- Narusson, D., & Wilken, J. P. (2018). Recovery in the Community: Relational and Cultural Sensitivity. *Journal of Recovery in Mental Health*, 2(1), 68–81. <https://jps.library.utoronto.ca/index.php/rmh/article/view/31915>
- Nõo noortekeskus. (2023, oktoober 2). *Koosloomepäev aitab noorte ideed paberile panna*. Nõo noortekeskuse blogi. <https://n6onoortekas.wordpress.com/2023/10/02/koosloomepaev-aitab-noorte-ideed-paberile-panna/>.
- Nõo valla arengukava 2023–2039. (2022). *Riigi Teataja IV*, 19.10.2022, 4; *Riigi Teataja IV*, 29.09.2023, 30. Lisa. <https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/4191/0202/2004/Noo%20valla%20arengukava%202023-2039.pdf#>
- Nõo Vallavalitsus. (2023). *Nõo valla kaasava eelarve 2024 rahvahääletus*. <http://nvv.ee/kaasav-eelarve>
- Ohmer, M. L., Mendenhall, A. N., Carney, M. M., & Adams, D. (2022). Community engagement: evolution, challenges and opportunities for change. *Journal of Community Practice*, 30(4), 351–358. <https://doi.org/10.1080/10705422.2022.2144061>
- Rong, T., Ristevski, E., & Carroll, M. (2023). Exploring community engagement in place-based approaches in areas of poor health and disadvantage: A scoping review.

- Ruslin, Mashuri, S., Rasak, M. S. A., Alhabsyi, F. & Syam, H. (2022). Semi-structured Interview: A Methodological Reflection on the Development of a Qualitative Research Instrument in Educational Studies. *IOSR Journal of Research & Method in Education*, 12(1, Ser. V), 22–29 <http://doi.org/10.9790/7388-1201052229>
- Siseministeerium. (2023). Programm „Kogukondlik Eesti 2024–2027“. <https://www.siseministeerium.ee/media/3950/downloadRiigikantselei>. (2020, 30. september). *Kaasamise hea tava*. <https://www.riigikantselei.ee/kaasamise-hea-tava>
- Sotsiaalministeerium. (2023). Heaolu arengukava 2023–2030. <https://www.valitsus.ee/media/5884/download>
- Statistikaamet. (2024). *Rahvastikupüramiid*. <https://juhtimislauad.stat.ee/et/piirkondlik-statistika-3/noo-vald-77>
- Stewart, J., & Lithgow, S. (2015). Problems and prospects in community engagement in urban planning and decision-making: three case studies from the Australian Capital Territory. *Policy Studies*, 36(1), 18–34. <https://doi.org/10.1080/01442872.2014.981061>
- Talo, C. (2017). Community-Based Determinants of Community Engagement: A Meta-Analysis Research. *Social Indicators Research*, 140, 571–596. <http://doi.org/10.1007/s11205-017-1778-y>
- Tiidenberg, K., Renser, B., Uibu, M., & Seema, R. (2023). Osaluskultuuriline heaolu ja vaimne tervis. M. Sisask (toim), *Eesti inimarengu aruanne 2023. Vaimne tervis ja heaolu* (lk 251–261). SA Eesti Koostöö Kogu. <https://inimareng.ee/et/osaluskultuuriline-heaolu-ja-vaimne-tervis/>
- United Nations Peacebuilding. (2020). *United nations community engagement guidelines on peacebuilding and sustaining peace*. United Nations Peacebuilding Support Office. https://www.un.org/peacebuilding/sites/www.un.org.peacebuilding/files/documents/un_community-engagement_guidelines.august_2020.pdf
- Wilken, J. P., Bugarszki, Z., Saia, K., Hanga, K., Narusson, D., & Medar, M. (2015). Kogukonnaga seotud mõisted ja kogukonnas osalemist toetavad teenused Eestis. *Sotsiaaltöö*, (2), 7–12.

- Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteaduses*. Tartu Ülikool. DSpace. <http://hdl.handle.net/10062/36419>
- Xie, J., Kelley, S., & Szymanski, B. K. (2013). Overlapping Community Detection in Networks: the State of the Art and Comparative Study. *ACM Computing Surveys* 45(4), Article 43. <https://doi.org/10.1145/2501654.2501657>

Lisa 1. Ankeet kogukonnale

Antud küsimustiku eesmärk on välja selgitada kogukondade kaasamise võimalused Nõo vallas ning uuringu tulemustele toetudes teha ettepanekuid Nõo vallale kogukondade kaasamise tõhustamiseks. Küsimustikule vastamine on anonüümne ning võtab aega 10–15 minutit.

Soovi korral on võimalik jätta enda kontaktandmed, sest kõikide vastanute vahel loosin välja 2 x 30 euro väärtuses Coopi kinkekaarte. (Andmed kustutatakse peale kinkekaartide väljaloosimist).

Aitäh! Anete Pallon, Tartu Ülikool Pärnu kolledž.

1. Sugu:

- Mees
- Naine
- Muu

2. Vanus:

3. Kõrgeim omandatud haridustase:

- Põhiharidus
- Keskkooli haridus
- Kutseharidus
- Kõrgharidus
- Muu

4. Mida tähendab Teie jaoks mõiste kogukond? (Fortunato & Hric, 2016, lk 5)

- Ühises piirkonnas elavad inimesed
- Ühiste huvidega inimesed
- Ühiste väärtustega inimesed
- Ühises sotsiaalses võrgustikus olevad inimesed
- Kõik eelnev
- Muu

5. Millist rolli mängib kogukond inimeste vahelistes suhetes? Palun hinnake kuidas nõustud vastavate väidetega. (Siseministerium, 2023)

	Pigem olen	Nii ja	Pigem ei ole	Ei ole üldse	Ei oska
Nõus	nõus	naa	nõus	nõus	õelda

-
- 1) Kogukonda kuulumine soodustab koostööd kogukonnaliikmete vahel
 - 2) Kogukonda kuulumine aitab säilitada ja parendada suhteid kogukonnaliikmete vahel
 - 3) Kogukonda kuulumine suurendab kuuluvustunnet
 - 4) Kogukonda kuulumine aitab kaasa sotsiaalse sidususe tekkele
 - 5) Kogukonda kuulumine soodustab ühiste tegevuste tegemist ning ürituste korraldamist
-

6. Kui oluline on Teie jaoks kogukonda kuulumine? (Block, 2018, lk 3)

- Väga oluline
- Oluline
- Nii ja naa
- Ei ole oluline
- Ei ole üldse oluline

7. Kirjelda oma sõnadega mida tähendab Teie jaoks kaasamine kogukonnas ning kogukonna kaasamine otsustesse? (Talo, 2017, lk 572–573)

8. Tooge välja erinevaid kitsaskohti, mida olete märganud inimeste ja kogukonna kaasamisel erinevatesse tegevustesse/otsustesse Nõo vallas? (Rong *et al.*, 2023, lk 2)

9. Kui palju kaasab vald Teid kogukonda puudutavatesse teemadesse ja otsustesse? (Bedson & Abramowitz, 2020, lk 2)

- Alati

- Sageli
- Harva
- Mitte kunagi
- Ei oska vastata

10. Mil moel sooviksite olla aktiivselt kaasatud kogukonda puudutavatesse otsustesse?

	Jah	Pole kindel	Ei
1) Info jagamine sotsiaalmeedias			
2) Info jagamine kohtumistel ja infopäevadel			
3) Info jagamine kohalikus lehes			
4) Avatud dialoogi korraldamine			
5) Koosloome			
6) Kaasamine kogukonda puudutavate teenuste ja keskkonna kujundamise			
7) Anonüümsed küsitlused			

11. Kuidas sooviksite veel aktiivselt osaleda kogukonda puudutavatesse otsustesse?

12. Kuidas nõustute allolevate väidetega Nõo valla kogukonna kaasame protsessi kogukonda puudutavates otsustes? (De Weger *et al.*, 2018, lk 6–15)

	Olen täiesti nõus	Pigem olen nõus	Nii ja naa	Pigem ei ole nõus	Ei ole üldse nõus	Kogemus puudub
1) Valla tegevused kogukonnale olulistest otsustest on läbipaistvad ja kõigile mõistetavad						

- 2) Kogukond kaasatakse otsustesse võimalikult varakult
- 3) Kogukonnale antakse võimalus oma arvamust avaldada erinevates otsustes
- 4) Võetakse arvesse nii kogukonna, kui spetsialistide arvamused
- 5) Kaasamise järel on märgata kiireid edusamme protsessis
- 6) Otsuseprotsessi ja juhtimist jagatakse kogukonnaga

13. Milline roll on Teie arvates kohalikul omavalitsusel kogukonnas? ()

	Jah	Pole kindel	Ei
1) Sotsiaalabi teenuste korraldamine	ja		
2) Kogukonna toetamine			
3) Ürituste korraldamine			
4) Turvalisuse tagamine			
5) Kuuluvustunde tekitamine			

14. Milliseid kogukonna kaasamise viise olete Nõo vallas kogunud/märganud? (Bedson & Abramowitz, 2020, lk 3–4)

- Info jagamine sotsiaalmeedias
- Info jagamine kohalikus lehes
- Infokoosolekud

- Koosloome
- Avatud dialoogiga kohtumised
- Kaasamine kogukonda puudutavate teenuste kujundamisse
- Muu (Palun täpsustage)

15. Kui oluline on Teie jaoks olla aktiivselt seotud kogukonnaga seotud otsustes ja tegevustes?

- Väga oluline
- Pigem oluline
- Nii ja naa
- Pigem ei ole oluline
- Ei ole üldse oluline

16. Millistes otsustes peaks Nõo vald kindlasti kogukonda kaasama? (Bedson & Abramowitz, 2020, lk 3–4)

17. Kuidas saab Nõo Vallavalitsus kohalikke inimesi ja kogukondi paremini kaasata neid puudutavatesse otsustesse? (Bedson & Abramowitz, 2020, lk 3–4)

18. Kui soovite osaleda kinkekaartide loosis, siis lisage siia enda kontaktandmed.

Lisa 2. Intervjuu kava

Tere! Minu nimi on Anete Pallon ja ma õpin Tartu Ülikooli Pärnu Kolledžis sotsiaaltööd ja rehabilitatsiooni korraldust. Seoses oma bakalaureusetööga viin läbi intervjuud kogukonna kaasamise kohta. Intervjuule kulub umbes kaksikümmend minut. Intervjuud salvestan diktofoniga. Teil on soovi korral ka võimalik lugeda hilisemalt teiega läbi viidud intervjuu transkriptsiooni. Saadud andmeid kasutan ainult lõputöö tarbeks ning konfidentsiaalsuse tagamiseks esitan tulemused anonüümselt. Teil on õigus taganeda, kui te ei soovi, et läbi viidud intervjuust saadud andmeid kasutatakse antud uurimuses.

1. Mida tähendab Teie jaoks mõiste kogukond? (Fisher, 2017, lk 227)
2. Millist rolli mängib kogukond inimeste vahelistes suhetes? (Koostöö tekkimisel, kogukonna suhtluse kestvusel, kuuluvustunde tekitamine, turvatunde tekkimisel, sotsiaalse sidususe tekkimine, ühistegevuste tekkimine, erinevate kogukondade segunemine) (Siseministerium, 2023)
3. Millist mõju annab kogukond vallale? (Siseministerium, 2023)
4. Kirjeldage oma sõnadega, mis tähendab Teie jaoks kogukonna kaasamine? (Talo, 2017, lk 572–573)
5. Kui palju kaasab Nõo vald kogukonda neile olulistesse teemadesse ja otsustesse? (Bedson & Abramowitz, 2020, lk 2)
6. Tooge välja erinevaid kitsaskohti, mis võivad tekkida otsuse protsessis kogukonna kaasamisel. (Rong *et al.*, 2023, lk 2)
7. Milline roll on kohalikul omavalitsusel kogukonnas? ()
8. Milliseid kogukonna kaasamise viise kasutatakse Nõo vallas? (Bedson & Abramowitz, 2020, lk 3–4)
9. Kui palju osaletakse kogukonda puudutavate teemade otsustamisel? Millised kaasamisviisid on senini tõhusamalt toimunud? Mis põhjustel?

10. Kirjeldage kui oluline on Teie jaoks kogukonna osalus Nõo valla olulistesse teemadesse. Ettepanekud kaasatuse parendamiseks? (Bedson & Abramowitz, 2020, lk 3–4)

SUMMARY

INVOLVING THE COMMUNITY IN IMPORTANT DECISIONS AFFECTING THE COMMUNITY, USING THE EXAMPLE OF NÕO MUNICIPALITY

Anete Pallon

The concept of community is fluid and challenging to define unequivocally. While some characterize a community as people living in a particular area with shared interests and values, it can also encompass broader groups united by a common passion or profession. Engaging the community in setting project goals and action plans enables more efficient resource utilization while enhancing local residents' awareness and confidence. Participation helps ensure that the benefits of projects reach those they are intended for. However, community engagement is not always a straightforward path. Decision-making with the community can be slow and unpredictable. High expectations may arise from the community that may not always be feasible to meet. Additionally, there may be insufficient feedback, scarcity of resources, and discrepancies between project goals and execution. It's also crucial to avoid superficial engagement, where the community is merely informed about decisions already made, instead of involving them in the decision-making process.

The research problem is related to the limited involvement of communities in decisions affecting them. The aim of the thesis is to identify opportunities for community engagement in Nõo municipality and, based on the research findings, make proposals to enhance engagement in Nõo municipality.

There were two research questions: How is the community engaged in matters important to them? What are the main challenges in community engagement?

The thesis consisted of two parts – theoretical and empirical. The theoretical part addressed the meaning of community and the involvement of residents in important issues. The empirical part examined community engagement in Nõo municipality.

A combined research method was used in this thesis, integrating qualitative and quantitative approaches to investigate community engagement in Nõo municipality.

Through qualitative research, it was possible to understand people's views, experiences, and behavior regarding community engagement. Semi-structured interviews were conducted with a representative of Nõo municipality and an active community member. The interviews allowed for a deeper understanding through open-ended questions and guided conversations as per the research progress. The objective of quantitative research was to gather facts and statistical information about the opinions of Nõo municipality residents regarding community engagement. For this purpose, a survey questionnaire was created in LimeSurvey and distributed to working-age residents of Nõo municipality through a Facebook group. The questionnaire included both closed and open-ended questions to provide a comprehensive overview. The sample consisted of the most typical representatives, i.e., purposive sampling. Content analysis and descriptive statistics were applied in this thesis.

Unfortunately, the necessary number of people did not respond to the survey, so the obtained results may not be generalizable to the entire population of Nõo municipality. However, the combined approach of the study provides valuable insights into both the opinions and experiences of Nõo municipality residents regarding community engagement.

However, the results of the study showed that current engagement primarily revolves around informing residents through social media and the municipal website. Active involvement in decisions, such as soliciting and considering opinions, is perceived to be lacking. This has led to a decline in trust between the municipality and the community. Additionally, residents lack sufficient knowledge about engagement opportunities, and interest has partly waned.

Challenges are evident on both the municipal and community sides. On the municipal side, there's an issue of inadequate communication and involvement of residents in decisions. Furthermore, there's a perceived lack of recognition of progress by the municipality, reducing motivation for community participation. Additionally, various channels and methods of communicating with residents are not utilized, leaving some of the population out. On the community side, the main challenges include a lack of trust in the municipality and ignorance of engagement opportunities. Some residents have also lost interest in the engagement process as they do not feel their opinions are valued.

The author presented proposals to the Mayor of Nõo for better community engagement in Nõo municipality.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Anete Pallon,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Kogukonna kaasamine olulistesse kogukonda puudutavatesse otsustesse nõo valla näitel“, mille juhendaja on Liina Käär, MA, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Anete Pallon

17.05.2024